

УДК 338.48

Л. І. Міхов

АНТИКРИЗОВЕ УПРАВЛІННЯ ПІДПРИЄМСТВАМИ СФЕРИ ТУРИСТИЧНО-РЕКРЕАЦІЙНИХ ПОСЛУГ

Анотація. У статті досліджено сучасний стан розвитку туристично-рекреаційного господарства України, досліджено та узагальнено засади антикризового управління підприємствами сфери.

Ключові слова: туристична галузь, готельне господарство, туристична індустрія, готельний комплекс, готелі та інші місця для тимчасового проживання, мотелі, готельно-офісні центри, кемпінги.

Summary. The article investigates the current state of development of the tourism-recreational economy of Ukraine, principles of crisis management by enterprises of sphere are studied and generalized.

Key words: tourism, hotel industry, tourism industry, the hotel complex, hotels and other places for temporary accommodation, motels, hotels, business centers, campsites.

Постановка проблеми. Роль готельного господарства у загальній структурі туристично-рекреаційного комплексу будь-якої країни важко переоцінити. Готельний фонд України виступає як основна структура, за допомогою якої акумулюється основна частка доходів туристичного сектору. Тому сучасний стан та розвиток (як у короткостроковій перспективі, так і у довгостроковій) готелів та інших місць для тимчасового проживання є досить важливим показником залучення туристичних потоків. Адже в даному випадку обсяги туристів та рекреантів на пряму залежать не лише від наявних туристичних та рекреаційних ресурсів, а й від кількості та якості складових готельного комплексу.

На сьогодні слід відзначити низьку якість та неконкурентоспроможність більшості структурних складових ланки готельного сектору. Це відбувається в першу чергу через застарілість основних фондів та недостатнє фінансування на відновлення та новобудови. Це і спонукає досліджувати це питання з точки зору невикористаних можливостей та прихованого потенціалу готельного комплексу. Оскільки туристично-рекреаційний комплекс є міжгалузєвою сферою, що охоплює більше 40 суміжних галузей господарства (транспорт, засоби розміщення, харчування, освіта, медицина, природокористування тощо), то необхідним є вдосконалення механізмів регулювання та системи управління туристичними підприємствами на всіх рівнях і розробка заходів антикризового управління туристичними підприємствами з метою за-

безпечення розвитку туристично-рекреаційного комплексу України в цілому.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Останнім часом в економічній літературі, наукових дослідженнях і публікаціях велику увагу приділяють питанню важливості готельної індустрії в загальному секторі туристичних послуг та принципам антикризового управління відповідними об'єктами. Цьому питанню присвячено багато праць таких вітчизняних вчених, як О. І. Амбросій, С. І. Байлик, О. О. Бейдик, П. О. Заремба, Л. О. Іванова, Н. Н. Коцан, Н. П. Крачило, М. П. Мальська, В. О. Патійчук, Т. Т. Сокол, А. В. Сорокіна. Однак, незважаючи на достатню кількість теоретичного матеріалу на цю тему, на практиці це питання розкрито недостатньо та потребує подальшого дослідження.

Метою статті є дослідження якості діяльності готельного комплексу як структурної складової туристичної галузі України та сутності процесу формування системи антикризового управління підприємствами туристично-рекреаційного комплексу, розробка пропозицій щодо її впровадження на сучасному етапі.

Виклад основного матеріалу. У зв'язку із загостренням кризових явищ на світовому, національному, регіональному рівнях постійно спостерігаються негативні зміни та тенденції економічного середовища, зростає значущість чинників невизначеності та різного роду ризиків. У свою чергу, вони спричиняють виникнення кризових ситуацій на підприємствах різних видів діяльності, про що

© Л. І. Міхов, 2015

свідчить зменшення обсягів виробництва товарів та послуг, втрата конкурентних позицій на ринках, скорочення кваліфікованого управлінського персоналу, а в деяких випадках банкрутство підприємств. Готельний комплекс України на сьогоднішній день значно поступається аналогам комплексів у країнах із більш розвинутою сферою туристичних та рекреаційних послуг через свою застарілість як в моральному, так і в матеріальному складі.

Готельне господарство є частиною господарського комплексу України, і в такий спосіб воно здійснює свій внесок у підвищення економічного розвитку країни, у зміцнення міжнародного співробітництва та займає відповідне місце на ринку послуг із формування готельного продукту. При цьому, на відміну від інших послуг, готельні послуги вимагають значних капіталовкладень, визначення яких залежить від факторів, що визначають попит на готельний продукт [1].

У короткостроковій перспективі економічного розвитку нашої держави туризм загалом та готельний сектор зокрема набувають важливого значення. Адже туризм, виступаючи перспективною галуззю, за наявності адекватного підходу до стрімкого розвитку послуг цієї сфери здатен в близькому майбутньому не лише збільшити надходження до державного та місцевих бюджетів за рахунок припливу потенційних споживачів з країн Західної та Центральної Європи, а й надасть змогу закордонним інвесторам інвестувати в готельне господарство України з метою отримання швидкого прибутку. Адже туризм та готельна його сфера є одними із тих сфер світового господарства, де капіталовкладення обертаються швидше за все.

Готельне господарство — одна зі складових частин туристичної індустрії. Матеріальна база, призначена для розміщення туристів, посідає одне з перших місць під час формування туристичної інфраструктури, а якість проживання та відповідне обслуговування впливають на рівень туристичного сервісу. Тому готельна індустрія стрімко розвивається, що приносить значні грошові надходження, у тому числі валютні.

Вітчизняна готельна галузь стає невід'ємною складовою частиною світового готельного господарства. Такий швидкий темп інтеграції до європейських стандартів пояснюється зручним географічним положенням України, яка розміщена в центрі Європи, та не менш швидким зростанням українського бізнесу, що також активізує розвиток ділового туризму. Тому сьогодні актуальним є підвищення економічної ефективності готельного сектору зокрема й туристичної індустрії загалом [2].

Пріоритетним на сьогоднішній день є поступовий розвиток вітчизняного готельного господарства, однак через брак вільних коштів у державному бюджеті та непривабливість України

з точки зору закордонних інвесторів процес цей відбувається дуже повільно.

Ситуація, що склалася, спричиняє необхідність пошуку і впровадження готельними підприємствами-конкурентами результативних способів залучення потенційних клієнтів та успішне продовження співпраці з існуючими. Понад це, жорстка конкуренція на ринку змушує врешті загалом вдосконалювати існуючі принципи функціонування підприємств готельного бізнесу. Для збереження та розширення своїх ринкових позицій цим підприємствам необхідно докладати значних зусиль щодо підвищення ефективності бізнес-процесів, вишукування додаткових можливостей зниження рівня витрат, підвищення якості обслуговування [3].

Аналізуючи сучасний стан готельного комплексу туристично-рекреаційного комплексу України, слід відзначити головну проблему цього вектора розвитку — високий рівень потенціалу, що не використовується повною мірою.

Тому ми вважаємо, що на сучасному етапі, незважаючи на форму власності, важливим напрямом розвитку повинно стати формування концепції та системи антикризового управління. Зокрема, як зазначено у дослідженнях сучасних науковців, концепція антикризового управління включає в себе чотири блоки проблем [4]:

— перший блок об'єднує проблеми, які стосуються управління на різних фазах циклічного прояву кризового розвитку;

— другий блок проблем пов'язаний зі сферами управління або сферами діяльності, функціонування об'єкта управління;

— третій блок — проблеми процесуальності управління: прогнозування криз та оцінка кризових ситуацій, готовність до ризику та передбачення можливих його наслідків;

— четвертий блок — проблеми соціально-економічного характеру: поведінка підприємства на ринку та управління персоналом.

Виходячи із вказаних проблем, основними аспектами антикризового управління є:

— аналіз симптомів і прогнозування кризи;

— розробка фінансово-економічного механізму управління кризовими процесами;

— нормативно-правове регулювання розвитку кризи;

— менеджмент в умовах кризової ситуації або загрози кризи.

Враховуючи результати проведеного дослідження, пропонуємо визначити основні проблеми розвитку туристичної індустрії України, а саме [5]:

— недосконалість законодавчо-нормативної бази;

— відсутність дієвих державних цільових програм розвитку галузей господарства, що беруть участь у створенні туристичного продукту;

— невідповідність туристичного та рекреаційно-курортного комплексу України міжнародним вимогам і стандартам якості тощо.

Отже, антикризове управління характеризується такими особливостями [5]:

1) специфічність мети, яка полягає в збереженні і відновленні функціонування суб'єкта господарської діяльності;

2) використання в процесі реалізації антикризових дій специфічних інструментів і важелів, методів, прийомів та засобів управління, які супроводжуватимуться нестандартними та креативними рішеннями;

3) потреба у відповідному організаційному забезпеченні, а саме — виокремлення фахівця або групи фахівців з антикризового управління;

4) наявність суттєвих ресурсних обмежень, перш за все фінансових, що в умовах низької фінансової активності та інвестиційної привабливості суттєво ускладнює становище суб'єкта господарювання в умовах кризи;

5) можливі суттєві обмеження в часі та загроза ініціювання справи про банкрутство;

6) процес антикризового управління передбачає врахування не лише зовнішніх проявів кризового стану, але й аналізу внутрішніх причин його розвитку, що дозволить попередити виникнення кризи в майбутньому;

7) непередбачувані та нестійкі кризові умови обумовлюють підвищений ступінь ризику прийняття управлінських рішень;

8) значна потреба в необхідності підвищеної інформаційно-аналітичної підтримки реалізації антикризових дій;

9) орієнтація на зниження можливих витрат.

Висновки з проведеного дослідження і перспективи подальших розвідок з цього напрямку. На основі проведеного дослідження можна сформулювати такі висновки:

— готельний комплекс України характеризується великими обсягами наявних основних фондів, однак у той же час існує реальна проблема невідповідного використання місткості готелів;

— іншим недоліком є те, що, незважаючи на щорічне збільшення кількості екскурсантів та

рекреантів, послугами готельного комплексу користується одна й та сама маса туристів, що призводить до розвитку тіньового сектору готельного комплексу;

— у той же час позитивним є щорічне збільшення обсягів доходної частини суб'єктів господарювання готельного комплексу туристичної галузі України, що свідчить про стрімке зростання якості та диференціації надаваних послуг.

Дослідження антикризового управління туристичними підприємствами з метою забезпечення розвитку туристично-рекреаційного комплексу України є досить актуальним і потребує подальшого вивчення та розвитку, що буде метою подальших наукових досліджень.

Література

1. Ремеслова О. Л. Готельне господарство як об'єкт дослідження в умовах ринкової економіки [Електронний ресурс] / О. Л. Ремеслова // Національна бібліотека ім. В. І. Вернадського : сторінка Наукова періодика України. — Режим доступу : http://www.nbuv.gov.ua/portal/Soc_Gum/Vdnuet/econ/2009_3/22.pdf.

2. Коцан Н. Н. Роль туризму в розвитку готельного господарства України в контексті інтеграції в європейську економіку [Електронний ресурс] / Н. Н. Коцан // Національна бібліотека ім. В. І. Вернадського : сторінка Наукова періодика України. — Режим доступу : http://www.nbuv.gov.ua/portal/natural/nvnu/misnarod_vidnos/2009_3/R2/Kotsan.pdf.

3. Іванова Л. О. Світовий досвід застосування концепції маркетингу та франчайзингових систем у готельному бізнесі / Л. О. Іванова // Вісник Хмельницького національного університету. — 2010. — № 5. — С. 172–177.

4. Бутко Є. Болгарія пропонує все / Є. Бутко, А. Ганев // Міжнародний туризм. — 2003. — № 2. — С. 48–50.

5. Маркіна І. А. Антикризове управління туристичними організаціями і підприємствами як засіб формування їхніх конкурентних переваг / І. А. Маркіна, В. М. Маховка // Проблеми економіки. — 2014. — № 2. — С. 205–210.